

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ONDÖRDÜNCÜ SÛRE-İ CELÎLE İBRAHİM SÛRE-İ CELÎLESİ

Mekkî(; Mekke-i Mükerreme döneminde inmiş)dir. Ancak İbni Abbâs (Radıyallâhu anhümâ) dan bir rivayete göre; Bedir'de katledilen müşrikler hakkında inmiş olan 28 ve 29. âyet-i kerîmeler Medîne-i Münevvere'de nazil olmuşlardır. 52 âyet-i kerîmedir.

O Rahmân ve O Rahîm olan Allâh'ın ismiyle!

1- Elif! Lâm! Râ! (İşte bu,) **Rablerinin izni**(, ilmi, kolaylaştırması ve emri) **ile insanları o** (kâfirlik, sapıklık ve cehalet) **karanlıklar(ın)dan o** (iman) **nur(un)a, O** (hiç mağlup olmayacak yegâne güce sahip bir) **Azîz ve** (her halükârda hamd-ü senaya müstehak olan) **Hamîd'in yoluna çıkartasın diye sana indirmiş olduğumuz pek büyük bir kitaptır.**

2- O Allâh ki; göklerde olanlar da, yerde bulunanlar da sadece Kendisine aittir! (İbadete müstehak yegâne Zât'ın kulluğunu bırakıp, hiçbir şeye mâlik olmayan âciz putlara tapan ve O'nun gönderdiği kitaba uymadıkları için karanlıklardan nura çıkamayan) **o kâfirler içinse pek şiddetli bir azaptan dolayı çok büyük bir helâk** (ve sonsuz bir felâket) **vardır.**

3- O kimseler ki; o en âdî (dünya) **hayatı(nı) âhirete karşı tercih etmektedirler, Allâh'ın yolu** (olan İslâm'a katılmaları)**ndan** (halkı) **alıkoymaktadırlar ve ona** (girmek isteyenleri engellemek için) **bir eğrilik** (ve çelişki) **aramakta**(, böylece dosdoğru gerçekleri eğri büğrü göstererek, insanların doğru yolu kabullenmesine mâni çıkarmakta)**dırlar.**

İşte sana! Onlar (haktan) **pek uzak bir sapıklık içindedirler.**

4- Biz her bir peygamberi ancak toplumunun lisaniyla (konuşabilir durumda) **gönderdik ki, kendilerine** (gönderilmiş olduğu ümmetlere, gereken hükümler hakkında) **iyice açıklamada bulunabilsin** (böylece onlar da çabucak ve kolayca o hükümleri anlayıp başkalarına tercüme edebilsin)!

Artık Allâh (sapıtma sebeplerini tercih ettiğini bildiği için, sapıklıkta kalmasını) **dilediği kimseyi saptırır**, (hidâyet bulma vesilelerine başvurduğunu bildiği için, doğru yola iletmek) **istediğini de hidâyete erdirir.**

(Hiçbir arzusu engellenemeyecek yegâne) **Azîz de**, (üstün hikmetine dayalı olmayan hiçbir şeyi dilemeyen) **Hakîm de ancak O'dur.**

5- Andolsun ki; elbette Biz Musa'yı da âyet (ve mucize)**lerimizle birlikte: "Kavmini o**

(kâfirlik) karanlıkların)dan o (iman) nur(un)a çıkar ve Allâh'ın (geçmiş ümmetlere gönderdiği nimet ve belâlara mahal olmuş olan o ibretli) günleriyle kendilerine (uyarı ve) hatırlatmada bulun!" diye (Kıptîlerden ve İsrâiloğullarından oluşan toplumlara peygamber olarak) gönderdik.

İşte sana! Gerçekten de çokça sabreden ve hakkıyla şükreden her (imanlı) kimse için elbette bu (şekilde vaaz-u nasihatte bulunulması)nda pek çok ve çok büyük âyetler vardır.

6- Vaktâ ki Mûsâ kavmine demişti ki: "Allâh'ın, üzerinizde bulunan nimetini hatırlayın! Hani O sizi Firavun hanedanından kurtarmıştı; öyle ki onlar siz(in dedeleriniz)e en kötü azabı (uygulama yolu) arıyorlar (da onları en zor işlerde çalıştırıyorlar)dı, (Mûsâ (Aleyhisselâm)ın dünyaya gelmesine mâni olmak için, yeni doğan) oğullarınızı çokça boğazlıyorlar ve kadınlarınızı (hizmetçi yapmak üzere) sağ bırakıyorlardı. İşte size! Bu (şekilde Firavun'u başınıza musallat kılıp, sonra Mûsâ (Aleyhisselâm)ı göndererek sizi kurtarması)nda, Rabbinizden pek büyük bir belâ (ve sıkıntının ardından nimetle imtihan sırrı) vardı. / İşte size! (Onların sizi) bu (kadar acı azaplara uğratmaların)da büyük bir (sıkıntı ve) mihnet vardı./

7- Hani Rabbiniz: Andolsun ki; eğer (iman edip sâlih amel işleyerek, Benim sizi düşmanlarınızdan kurtarma nimetime) şükrederseniz, elbette mutlaka size (nimet bakımından) artırma yapacağım!

Ama yemin olsun bir de (dinimi inkâr ederek bunca nimetlerime karşı) nankörlük ederseniz, gerçekten de Benim azabım elbette pek şiddetlidir! (Böylece dünyada nimetlerinizi elinizden alırım, âhi-rette ise bitmez tükenmez azaplara maruz bırakırım)' diye (hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak şekilde) kesin bir bildiride bulunmuştu."

8- Mûsâ dedi ki: "(Ey İsrâilogulları!) Siz ve yer(yüzün)de bulunanlar topluca (Allâh'ın nimetlerine ve dinine karşı nankörlük ve) inkârda bulunsanız da, (Allâh'a hiçbir zarar veremezsiniz. Zira) gerçekten Allâh elbette (kimsenin şükrüne muhtaç olmayacak kadar) Ğaniyy'dir; (kimse hamdetmese de, Zât'ı itibarıyla tüm hamd ve övgülere lâayık olan bir) Hamîd'dir."

9- Sizden önceki o kimselerin; Nûh kavminin, Âd'ın, Semûd'un ve onlardan sonraki o (kâfir) kişilerin önemli haberi size gelmedi mi ki (çokluklarından dolayı) onları(n sayısını) Allâh'tan başkası bilmemekteydi?

Rasûlleri onlara pek açık mucizeler getirmiş, onlarsa ellerini kendi ağızlarına/ o (kendilerine vaaz yapa)nlarin ağızlarına / çevirmişler de:

"Şüphesiz ki biz sizin kendisiyle gönderilmiş olduğunuz o (iman ve tevhidi emreden) şeyi inkâr ettik! Gerçekten de biz, sizin bizi kendisine davet etmekte olduğunuz o şey(in gerçekliğinden), elbette (huzurumuzu bozacak derecede) endişelendirici pek büyük bir şüphe içerisindeyiz!"demişlerdi.

Âyet-i celileden geçen: "Ellerini ağızlarına çevirdiler" kavli şerifi birkaç şekilde tefsir edilmiştir:

a) "Peygamberlerin getirdiği dine karşı öfkelerinden ellerini ısırıyorlar."

b) "Şaşkınlık ya da alay gayesiyle ellerini ağızlarının üzerine kapattılar."

c) "Biz kâfirlikte ısrar niyetindeyiz. Dolayısıyla çok konuşmanız bir şey sağlamayacaktır. Artık susun!" dercesine parmaklarıyla ağızlarına işaret ettiler.

d) "Ellerini peygamberlerin ağızlarına kapatarak onları susturmaya çalıştılar." (Beyzâvî, Nesefî, Ebussu'ûd, Âlûsî)

10- Rasûlleri dedi ki: "Göklerin ve yerin yoktan yaratıcısı olan Allâh(ın birliği) hakkında en ufak bir şüphe mi vardır? (Ey inkarcılar! Sizin dediğiniz gibi, biz sizi kendi kafamızdan bir yola çağırmakta değiliz! Ancak bizim aracılığımızla) O (Rabbiniz) sizi (imana) davet etmektedir ki, sizin için (tüm) günahlarınızı / (kul haklarına tealluk etmeyen) bazı günahlarınızı / bağışlasın ve sizi adı konmuş bir süreye kadar geciktirsin (de, kökünüzü kazıyacak âni bir azapla hepinizi birden helâk etmesin)!" Dediler ki: "Siz (bize karşı hiçbir üstünlüğü olmayan) ancak bizim gibi bir beşersiniz, istiyorsunuz ki, babalarımızın tapmakta bulunmuş olduğu şeyden bizi engelleyesiniz. (Eğer durum bizim dediğimiz gibi değil de, sizin iddia etmekte olduğunuz gibiyse,) o halde bize (peygamberlik makamını hak etmenize sebep olan meziyetlerinize dair) pek açık ve çok güçlü bir delil getirin!"

Âyet-i kerîmede geçen "Adı konmuş bir süre" ifadesi, insanların ölümü için takdir edilen eceli konu etmektedir. Ancak iman etmeleri şartıyla ümmetlere vaad edilen geciktirme iki türlü anlaşılabilir:

- a) *Ecelleri gelinceye kadar dünyada lezzetler içerisinde zevk-ü sefa ile yaşatılmaları,*
- b) *İman etmeleri takdirinde ömürlerinin son noktası olarak belirlenen süreye kadar geciktirilip, köklerini koparacak âni bir azapla karşılaştırılmamalarıdır. Nitekim onların iman edip etmeyecekleri ve buna göre ne kadar yaşayacakları, kesinleştirilmiş yazı olan kazâ-i mübremde belliyse de, askıda bırakılmış yazı anlamına gelen kazâ-i muallâkta, onların iman etmeleri hâlinde belirli bir süreye kadar yaşatılacakları, inkârda ısrar etmeleri durumundaysa, o süreye kavuşmadan âni bir azapla helâk edilecekleri konu edilmiştir. İşte burada peygamberleri onlara: "İman edin ki, Allâh sizi toplu bir helâke maruz bırakmayıp ecellerinizin son müddetine kadar ulaştırsın!" demek istemişlerdir.*

11- Rasûlleri onlara demişti ki:

"(Evet! Öyledir!) Biz ancak sizin gibi bir beşeriz! Lâkin Allâh kullarından dilediği kimselere (peygamberlik vererek) lütufta bulunur. Allâh'ın izniyle olmadıkça, size (kendiliğimizden) güçlü bir delil getirmemiz bizim için olacak şey değildir.

(Düşmanlara karşı direnme hususunda) inananlar ancak Allâh'a (güvenip) tevekkül etsin!

12- Bize ne oldu ki Allâh'a tevekkül etmeyelim? Oysa gerçekten O bizi(m her birimizi, din hususunda uymamız gereken dosdoğru) yollarımıza hidâyet etmiştir.

Andolsun ki; bize yaptığınız eziyetlere karşı elbette sabr(a devam) edeceğiz. (İmanları gereği) tevekkül edenler de ancak Allâh'a tevekkül(de sebat) etsin!"

13- O kâfir olmuş kimseler(in inatçıları) rasûllerine: "Andolsun ki; mutlaka sizi toprağımızdan çıkar(ıp sürgüne yollay)acağız, ya da yemin olsun kesinlikle siz bizim dinimize geçeceksiniz!" dedi. Bunun üzerine Rableri de onlara vahyetti ki: "Kasem olsun ki; elbette Biz o zâlimleri mutlaka helâk edeceğiz!"

14- Andolsun ki; elbette onların (helâk edilmesinin) ardından o(nların) toprağ(ın)a mutlaka sizi yerleştireceğiz. (Ey peygamber!) İşte sana! Bu (şekilde kâfirleri helâk edip, müminleri onların diyarına vâris kılma müjdesi), Benim (huzurumda hesaba çekilirken duracağı yüce) makamımdan / gözetimimden / Benden / korkmuş olan ve (isyankârlara yapmış olduğum azap) tehdidimden endişe etmiş bulunan(, ona göre dinimin emirlerini yerine getiren) kimselere âittir."

15- Böylece onlar (kâfir ümmetlerine karşı Allâh-u Te'âlâ'dan yardım ve) **fetih / (düşmanlarıyla aralarını ayıracak adaletli bir) hüküm / talebinde bulundular da**, (Allâh-u Te'âlâ'nın ibadetinden kibirlenen) **çokça zorba ve** (hakkı kabul etmemek için direnen) **iyice inatçı herkes helâke uğradı.**

Burada yardım talep edenlerin kim oldukları hakkında iki görüş bulunmaktadır:

a) İmam-ı Mücâhid ve Katâde (Radiyallâhu anhümâ)dan nakledildiğine göre; peygamberler ümmetlerinin imanından ümit kestikleri zaman onlara karşı Allâh'tan yardım talep etmişler ve onların azaba çarptırılmaları için beddua etmişlerdir.

b) İbni Abbâs (Radiyallâhu anhümâ)dan rivayet edildiğine göre; inkarcı ümmetler: "Ey Allâh! Eğer bu peygamberler doğru kimselerse bize azap et de anlayalım!" demişlerdir.

Gerçi bazı âlimler iki fırkanın da, haklının yardıma mazhar olması, bâtil yolda olanlarınsa helâke uğraması için talepte bulduklarını söylemişlerdir.

16- (Helâk edilen kâfirin dünyadaki hüsrânının ardından) önünde de (kendisini bekleyen) **cehennem vardır. Ayrıca ona,** (cehennem ehlinin yanan cesetlerinden akan) **irinin ta kendisi olan özel bir sudan da içirilecektir.**

17- (Hararet kendisini istilâ ettiği için) onu zorla yudumlamaya çalışacak fakat onu boğazından geçirmeye bile yaklaşamayacaktır! (Ama aşırı susuzluktan dolayı azabı uzayınca, nice zahmetlerden sonra onu içmeye mecbur kalacaktır.) **Ölüm** (sebepleri) **ona her bir yerden gelecek ama o asla ölü bir kimse** (gibi azaplardan rahata kavuşmuş) **olamayacaktır. Bunun önünde de** (kendisi için hazırlanmış) **pek katı bir azap vardır** (ki böylece o, bir sonrası bir öncesinden çetin olan azaplara cehennemde ebediyyen maruz kalacaktır).

Ebû Ümâme (Radiyallâhu anh) Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in bu âyet-i kerimenin tefsiri hakkında şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "O İrinli su, cehennemde yanan kişinin ağzına yaklaştırılacak, ama o ondan hiç hoşlanmayacaktır. O su kendisine yaklaştırılınca yüzünü kebab edecek ve bu yüzden başının derisi düşecektir. Onu içtiğinde ise bağırsaklarını paramparça edecek ve nihayet makatından çıkacaktır. Nitekim Allâh-u Te'âlâ: 'Onlara kaynar bir su içirildi de bağırsaklarını paramparça etti!' buyurmaktadır. Yine Allâh-u Te'âlâ: 'Onlar (orada aşırı susuzluktan dolayı) yardım talep edecek olsalar, zeytin tortusu gibi olan ve (aşırı hararetinden dolayı derileri düşürecek şekilde) yüzleri kavuran (katı) bir suyla imdâd edileceklerdir. (Bu) ne kötü bir içece!' (Muhammed Sûresi; 15, Kehf Sûresi; 29) buyurmaktadır" (Tirmizî. Sıfat-ü Cehennem: 4, no: 2583. 4/705)

İbrâhîm-i Teymî ve İbni Cüreyc gibi âlimlerin beyanına göre; cehennemde yanan kişi tüy dipleri ve parmak uçlarına varıncaya kadar cesedindeki her noktadan ölüm acısı çekecektir ve böylece canı boğazına gelecek ama çıkmadığı için ölemeyecek, içine geri dönmeyeceği için de hayattan bir fayda görmeyecektir! (Beyzâvî, Hâzîn)

18- Rablerini inkâr etmiş olan o kimselerin şaşılacak hâli ise; onların (fakirlere yardım, köle âzâdı, esirleri kurtarma, misafirlere ikram ve akrabayı gözetme gibi yapmış oldukları iyi) **amelleri bir kül gibidir ki, fırtınalı bir günde o rüzgâr onu çabucak kaldırıp götürmüştür.** (İşte darmadağın olan o külün parçalarından hiçbir istifâde edilemeyeceği gibi, imansızlar da iyi amellerinin hayırlarını göremeyeceklerdir.) **Onlar** (iyilik namına) **kazanmış oldukları şeylerden dolayı** (sevap elde etmek, ya da azaplarını hafifletmek gibi) **hiç bir şeye** (kıyamet günü) **güç yetiremezler. İşte sana! Ancak bu** (misalin açıkça ortaya koyduğu durum), (doğru yoldan) **pek uzak bir sapıklığın ta**

kendisidir!

19- (Ey kâfir insan!) Görmedin mi ki gerçekten Allaâh gökleri ve yeri (yaratılmalarını gerektiren) hak(lı bir neden ve yüce bir hikmet) ile iç içe olarak yaratmıştır? O dilese sizi giderir de, (yerinize) yepyeni yaratıklar getirir!

20- İşte sana! Bu, Allâh'a göre hiç de zor bir şey değildir! (Zira O, her yaptığını yardımsız ve vasıtasız îcat ettiği için, kudretinin teallukunun, kolaylığı ve zorluğu anlamında hiçbir mahlûkun bir farkı yoktur.)

21- (Kıyamet koptuğunda) o (kâfir ola) nlar (kabirlerinden diriltirilip) topluca Allâh(ın sorgu-suâline tâbi tutulmak) için geniş bir alan (olan mahşer sahası) a çıktılar da / (dünyadayken yapıkları günahların Allâh'a gizli kaldığını zanneden o kâfirler kabirlerinden diriltirilerek) topluca Allâh'a karşı açığa çıktılar (ve hiçbir şeylerini O'ndan saklayamadıklarını anladılar) da I, (akılca) zayıf ol(dukları için akıllı zannettikleri kâfirlere uy) anlar o (dünyada) büyüklük taslamış olan (lider konumundaki) kişilere: "Gerçekten de biz (dünyada) sadece size uymuş olan kimselerdik. Şimdi siz Allâh'ın azabından azıcık bir şeyi (dahi) bizden savuşturabilecek kimseler misiniz?" dedi.

Onlar da (özür dileme sadedinde): "Allâh bizi hidâyete erdirseydi, elbette biz de sizi hidâyet ederdik! (Lâkin O bizi saptırdı, biz de size kendimiz için tercih ettiğimiz yolu münasip gördük! Artık) bize göre eşittir; (karşılaştığımız bu azaptan dolayı) çokça üzülmüş müyüz, ya da sabretmiş miyiz! (Çünkü) bizim için hiçbir kurtuluş yeri / hiçbir kurtuluş I yoktur." dediler.

Muhammed ibni Kâ'b el-Kurazî şöyle anlatmıştır: Cehennem ehli kendilerinden bir gün olsun azabın hafifletilmesi için zebanilerden yardım isteyecekler, onlar da: "Size peygamberleriniz açık deliller getirmemiş miydi?" diye onları azarlayacaklar. Bu sefer onlar cehennem bekçisine seslenerek: "Ey Mâlik! Artık Rabbin hakkımızda ölüm kararı versin!" diyecekler, fakat seksen sene bir cevap alamayacaklar ki, üçyüz altmış gün olan bu senenin her bir günü bin sene kadar uzun geçecek, sonra onlara: "Gerçekten siz ebedî kalıcılarsınız!" buyrulacak, ölümden de ümit kesince birbirlerine: "Gelin, taat ehli sabrettiği gibi biz de sabredelim!" diyecekler, fakat uzun süre sabretmelerine rağmen bir fayda göremeyince, âyetin sonundaki bu sözü söyleyeceklerdir.

22- (Cennet ehli cennete, cehennem ehli de cehenneme girdirilip) o (muhasabeyle ilgili önemli) iş sağlamca bitirildiği zaman (herkesi saptıran) şeytan (konuşma yapmak üzere ateşten bir minbere çıkıp) dedi ki: "Gerçekten de Allâh (diriltirilip, yaptıklarınızın karşılığını göreceğinize dair) size hak olan bir sözle vaatte bulunmuştu. Ben de size ('Dirilmek yok, hesap yok! Olsa bile putlar size şefaata edecek!' diye birtakım boş) vaatte bulunmuşum.

Ama ben size (verdiğim) sözü bozdum. Zaten size karşı benim için hiçbir tasallut (ve güç) bulunmamaktaydı. Ancak ben sizi (sapıklığa) çağırmıştım, siz de (sapıklığa gönüllü ve meyilli olduğunuzdan) hemen bana çokça icabet etmiştiniz. Artık (size yalancı çıktığım için) beni tenkit etmeyin, (benden hiçbir delil talep etmeksizin davetime seve seve koştuğunuz için) nefislerinizi kınayın!

Ben (içinde bulunduğunuz azaptan kurtulmanız için) asla size yardım edici biri olamam. Siz de (düştüğüm durumdan kurtulmam için) kesinlikle bana yardım edici kimseler olamazsınız! Şüphesiz ki ben bundan önce (dünyada) beni(m her sözümü dinleyerek, beni Allâh-u Te'âlâ'ya) ortak koşmuş olmanızı(bugün red ve) inkâr ettim! Muhakkak ki (şirk gibi en büyük suçu işlemiş olan) o zâlimler, çok acı verici büyük bir azap sadece onlara aittir!"

23- Ama (imansızların düştüğü bu sefil duruma karşılık;) **o iman etmiş olanlar ve** (namaz, oruç, hac, zekât gibi) **sâlih ameller işlemiş bulunanlar,** (köşklerinin ve ağaçlarının) **altlarından sürekli ırmaklar akmakta olan pek değerli cennetlere,** **içerisinde ebedî kalıcılar olarak Rablerinin izni**(; emri ve muvaffak kılması) **ile girdirilmiştir. Onların oradaki** (karşılaşmalar esnasında, birbirlerine: "Güzel yaşam dileme" anlamında söyleyecekleri) **tahiyyeleri,** ("İstenmedik tüm şeylerden kurtuluş sizin üzerinize olsun!" manasına gelen) **"Selâm!"** (lafzı)**dir.**

Son iki âyeti kerimede bahsi geçen olayların, henüz gerçekleşmemiş olmalarına rağmen, geçmiş ifade eden mâzî sîğasıyla zikredilmeleri iki türlü izah edilmiştir:

a) Bu hâdiseler mutlaka gerçekleşecek olup, vaki olmamaları ise ihtimal dışı bulunduğundan, sanki olmuş bitmiş bir gerçek gibi açıklanmışlardır.

b) Bu ifade-i celîlelerin sahibi olan Allâh-u Te'âlâ için zaman mefhumu geçerli olmadığından, bu olaylar, ne geçmiş ne de gelecek nazar-ı itibara alınmaksızın, zaman kaydından bağımsız olarak beyan edilmiştir. (Âlûsî)

24- (Habîbim!) Görmedin mi ki Allâh (tevhîd kelimesi, İslâm daveti ve Kur'ân gibi) **pek hoş** (olan güzel ve makbul) **bir kelimeye nasıl** (güzel ve yerinde) **bir örnek açıkladı?** (İşte o kelimeler,) **çok hoş bir ağaç** (olan hurma) **gibi**(dir) **ki, onun kökü** (toprakta) **sabit, üst tarafı ise gök** (cihetin)**de** (yükselmekte)**dir.**

25- Rabbinin izniyle (o ağaç, meyve vermesi için tayin edilen) **her zaman yemişini vermektir** (ki, diğer meyvelerden farklı olarak, gece-gündüz, yaz-kış, ilk çıktığı anda da, kurusu da, yaşı da, hamı da, olgunu da yenmektedir. İşte iman kelimesi de, müminin kalbinde iyice kök salmakta ve müminlerin amellerini, kabul mahalli olan semâyaya doğru yükseltmektedir. Hurma ağacı her sene meyve verdiği gibi, imanlı bir kimse de dâima sâlih ameller üretmektedir). **Böylece Allâh insanlara** (görünmeyen manaları, görünen suretlerle tasvir ederek, üstün anlayış kazandırmakta olan) **misaller açıklamaktadır. Tâ kî onlar iyice düşünsünler** (de imana gelsinler)!

26- (Allâh-u Te'âlâ'nın razı olmadığı sözler, özellikle sahibini kâfir edecek laflar ve yalanlar gibi) pek kötü bir kelimenin misali ise; (kökleri derin olmadığı için) **toprağın üstünden** (bir kere de) **tümüyle cüssesi koparılmış olan ve kendisi için** (toprakta) **hiçbir süreklilik bulunmayan çok kötü bir ağaç gibidir.** (İşte böylece; kâfirin kendinde de, itikadında da hiçbir hayır bulunmadığı gibi, kendisinden ne hoş bir söz, ne de salih bir amel asla yükselmez! Zaten onun inancının hiçbir temeli ve esası bulunmamaktadır.)

27- Allâh iman etmiş olan kimseleri (içinde yaşadıkları) **o en yakın** (dünya) **hayat(ın)da da âhiret** (konaklarının başlangıcı olan kabirde de, mahşer)**de de o** (kalplerinde iyice) **sabit**(leşmiş olan kelime-i tevhîd) **söz(üy)le** (İslâm dâiresinde) **sabit kılar.**

(Böylece onları o inançtan ayırmak için üzerlerine hücum edecek tüm düşmanlara uymaktan korur. Bu yüzden onlar kendilerine itikatlarının sorulacağı her noktada, hiç şaşırıksızın hemen doğru cevabı vermeye muvaffak kılırlar.)

Ama Allâh (hür iradeleriyle kâfirliği seçen ve yaratılışlarında sahip oldukları İslâm fıtratını değiştiren) **o zâlimleri saptırır.** (Bu yüzden onlar hiçbir yerde doğru cevap veremezler. Muvaffak kılmak, mahrum bırakmak, hidâyete erdirmek, saptırmak, sebat vermek ve kaydırmak gibi tüm konularda) **Allâh dilediğini yapar!** (Hiçbir fiilinde Kendisine asla itiraz edilemez. Zira her şeyi dosdoğru bilir ve üstün hikmetlerine tâbi olan irâdesi gereği yaptığını yerli yerinde yapar!)

28- (Habîbim!) Görmedin mi o (şirk koşan) kimseleri ki, Allâh'ın (şükür gerektiren bunca) nimet(ler)ini büyük bir nankörlükle değiştirmişler ve toplumlarını (peşlerinde sürükleyerek) o helâk yurduna yerleştirmişlerdir!

29- Bir cehenneme ki oraya gireceklerdir! O(rada ebedî kalmaları) ne kötü bir yerleşim olmuştur! / O(rası) ne kötü bir yerleşim yeri olmuştur! /

30- O (müşrik ola)nlar O'nun yolundan (insanları) saptırsınlar diye(, bir olan, eşten ve ortaktan münezzehe olan) Allâh'a birtakım (putları) ortaklar tanımışlardır.

(Habîbim!) **De ki:** "(Sahip olduğunuz imkânlarınızla) **çokça faydalanın(, zevk-ü safa içinde sayılı birkaç gün daha eğlenip durun bakalım)! (Bu hal üzere devam ederseniz) gerçekten de varışınız ancak o ateşedir!"**

31- (Rasûlüm!) O iman etmiş olan kullarıma de ki: "O (farz olan) namaz(lar)ı hakkıyla kılsınlar ve kendisinde ne bir alış-veriş, ne de bir dostluk bulunmayan büyük bir gün gelmeden önce, onlara rızık olarak vermiş olduğumuz şeylerden (nafile bağışlarda) gizlice ve (farzlarda) açıkça infakta bulunsunlar.

32- Ancak Allâh'tır O (sonsuz hayır ve bereketlere sahip olan) Zât ki; gökleri ve yeri yaratmıştır, gökten bir tür su indirmiş ve onun sebebiyle sizin (yaşamınızı devam ettirmeniz) için bir rızık olarak (türü türü) ürünler çıkarmıştır. Yine O, Kendi emri (ve dilemesi)yle denizde akıp gitsinler diye gemileri (yapma sanatını size ilham ederek, onları sevk eden rüzgârlar icat ederek ve suya onları kaldırma gücü vererek) sizin için emre amade kılmış, ırmakları da sizin (hem içerek, hem de harklarla ekinlerinizi ve bostanlarınızı sulayarak istifâde etmeniz) için müsahhar kılmıştır.

33- O (Rabbimiz), (dünyanın ömrü son buluncaya kadar hiç durmadan sürdürdükleri seyr-ü hareketlerinde, aydınlatmalarında, topraklara, insanlara ve bitkilere yararlı olmalarında) süreklilik vasfına sahip olan güneş ve ayı sizin hizmetinize vermiş, geceyi ve gündüzü de sizin (istirahatiniz ve geçim temininiz) için (birbirini takip eder şekilde ve dâima gelip gider bir halde yaratarak) emre âmâde kılmıştır.

34- O, kendisini istemiş olduğunuz / Kendisinden istemiş olduğunuz / şeylerin hepsinden bir kısmını size vermiştir (ki onlar, hikmet ve menfaatleri gözeten yüce iradesiyle size verilmesini uygun gördüğü şeylerdir).

Allâh'ın (size lütfetmiş olduğu tüm) nimetlerini saymaya başlasanız, onları(n fertleri bir yana, türlerini bile) sayıp bitirme imkânı bulamazsınız. Gerçekten de insan elbette (nimetlerin şükürünü ihmâl eden ve onları isyana kullanarak kendisini mahrumiyete namzet kılan) pek büyük bir zâlimdir, (dara düştüğünde feryad eden, bollukta ise hakları engelleyen) çok büyük bir nankördür!

35- Hani bir zaman İbrahim demişti ki:

"Ey Rabbim! İşte bu (Mekke) şehri(ni) güvenli (bir yer) yap! Beni de, oğullarımı da putlara tapmamızdan uzak tut(maya devam et)!"

36- Rabbim! Şüphesiz ki onlar insanlardan pek çoğunu saptır(ma sebebi kılın)dılar. Artık her kim (davet etmiş olduğum tevhid ve İslâm dinine girerek) bana uyarsa, muhakkak ki o benden (ayrılmaz) bir parçadır.

Ama her kim (dinime uymayarak) bana isyan ederse, gerçekten de Sen (çokça

bağışlama gücüne sahip bir) **Ğafûr'sun**, (dilediğine ziyâde acıyabilen bir) **Rahîm'sin!**

Şirkin bağışlanması hiçbir şerî'atta caiz değilken, İbrâhîm (Aleyhisselâm)ın bu duasının nasıl yönlendirileceği hakkında ulemâdan birkaç görüş nakledilmiştir:

a) Buradaki "İsyan"; şirk dışındaki günahlarla kayıtlanmış olabilir.

b) Buradaki "Mağfiret ve rahmet"; "İmansızları İslâm'a hidâyetle tefsir edilebilir.

c) İbrâhîm (Aleyhisselâm), Allâh-u Te'âlâ'nın şirki bağışlamayacağı kendisine bildirilmeden önce bu niyazda bulunmuş olabilir. Nitekim babası hakkındaki İstiğfarı da böyle îzâh edilmiştir.

d) Burada; Allâh-u Te'âlâ'nın, şirk dâhil bütün günahları bağışlama gücüne sahip olduğu ifade edilmek istenmiş olabilir.

Gerçekten de bu böyledir. Zira Allâh-u Te'âlâ'nın affedemeyeceği hiçbir günah yoktur. Ancak Kendisi, şirki affetmeme kararı aldığı ve Kendi katında kararların bozulmayacağını bildirmiştir. (Beyzâvi. Neseî. Ebussu'ûd. Âlûsî)

37- Ey Rabbimiz! Şüphesiz ki ben zürriyetimin bir kısmını, ekin (yetiştirme kabiliyetin)e sahip bulunmayan bir vadide, o (kendisine de sakinlerine de saldırı ve hakaretin) son derece yasaklı kılınmış (olduğu) evinin yanında, (sırf) namazı hakkıyla kılsınlar diye yerleştirdim. Ey Rabbimiz! Artık Sen insanlardan birtakım gönülleri o (Mekke'ye yerleştirdiğim aileme ve onlardan doğacak ola)nlara doğru arzu ve sevgiyle koşar bir halde (ve onlara can atar bir vaziyette) kıl ve kendilerini (civar memleketlerde yetişen ve uzak diyardan sevk edilen türlü türlü) ürünlerden rızıklandır! Tâ ki onlar (namazları hakkıyla kılarak vesâir kulluk vazifelerini icra ederek bu nimetlerine) şükretsiner!

38- Ey Rabbimiz! Şüphesiz ki Sen (isteklerimiz adına) gizlemekte olduğumuz şeyleri de, açıklamakta bulunduğumuz şeyleri de bilmektesin! Zaten ne yerde ne de gökte hiçbir şey Allâh'a gizli kalmaz. (Zira O'nun bilgisi vasıtalarla olmayıp Kendi Zât'ına âit olduğu için kulların ilmi gibi, farklı konulara göre değişikliğe maruz kalmaz.)

39- Bütün hamdler O Allâh'a mahsustur ki, (yaşımın) büyüklüğü(üne ve çocuktan ümit kesmem)e rağmen bana İsmail'i ve İshâk'ı bahsetmiştir. Gerçekten de benim Rabbim elbette duayı hakkıyla işit(ip kabul ed)endir!

Ey Rabbim! Beni namazı hakkıyla kılan bir kimse yap, zürriyetimin bir kısmını da (namaz ehlinde kıl)!

Ey Rabbimiz! Dua(ları)mı(zı) kabul eyle!

41- Ey Rabbimiz! (Kulların) hesap(ları görülerek, haklarında hüküm) sabit olacağı gün, beni de, anne ve babamı da, tüm müminleri de mağfiret eyle!"

İbrâhîm (Aleyhisselâm)ın annesinin imanlı olduğu rivayetine göre; onun için istiğfarı îzâha muhtaç değildir. Kâfir olan babasına yaptığı istiğfarından özür beyanı ise, Tevbe Sûresinin 114. âyet-i kerîmesinde açıklanmıştır ki, buna göre o, Allâh'ın düşmanı olduğu kendisine bildirilmeden önce babası için mağfiret talebinde bulunmuş, bunu anladıktan sonra ise ondan uzaklaşmıştır. Gerçi bazı müfessirlere göre; anne-babasıyla; Âdem ile Havva (Aleyhimesselem)ı kastetmiştir. (Beyzâvi, Neseî, Ebussu'ûd, Âlûsî)

42- Sakın ha sen Allâh'ı, o zâlimlerin yapmakta oldukları şeylerden gafil (ve habersiz) sanma! O onları(n hak ettikleri azabı) ancak öyle büyük bir gün(de

gerçekleştirmek) için geciktirmektedir ki, onda gözler yerinde durama(yıp yuvalarından fırla)acaktır / gözler açık kalıp kapanamayacaktır !

Âyet-i celîledeki muhatabın tayini hakkında iki görüş vardır:

a) Bu hitap, zâlim kâfirlerin, yaptıklarına karşı cezalandırılmadıklarını görüp de, Allâh-u Te'âlâ'nın onların amellerinden gâfii olduğunu sanan câhillere aittir.

b) Hitab, birçok yerde olduğu gibi, burada da muhatapların Efendisi olan Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e âit kabul edilirse, iki îzâh şekli vardır:

1- Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in böyle bir düşünceden münezzehe olduğu herkesçe bilinen bir gerçek olduğuna göre, buradaki nehiyden maksat; Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)den, bulunduğu hal üzere devamını talep etmektir. Nitekim "Müşriklerden olmaması", "Gafillerden olmaması" gibi birçok yasaklamalarda da bu husus esas alınmıştır. Yine böylece iman edenlere: "İman edin!" buyrulurken, bu inançlarında sebat etmeleri emredilmiş olmaktadır. (Yûnus Sûresi: 105, A'râf Sûresi: 205, Nisa Sûresi: 136)

2- Burada maksat; Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in bu tür düşüncelerden nehyedilmesi olmayıp: "Allâh-u Te'âlâ'nın, onun düşmanlarının yapmakta oldukları zulümlerden son derece haberdâr olduğu" bildirilerek, düşmanlarının çok yakında helâk edileceği müjdesinin, kesinlik ifade eden bir yolla kendisine ulaştırılmasıdır. (Hâzîn, Âlûsî)

43- (Sen onları) **başlarını** (hiçbir tarafa döndüremeyip, mecburen yukarı doğru) **kaldıranlar ve** (Allâh-u Te'âlâ'nın huzurunda toplanmaya çağırana doğru boyun uzatıp korku ve endişe içinde) **süratlice koşanlar olarak** (görürsün) **ki**, (evvelce her an açık kapanan) **göz kapakları** (şaşkınlık ve dehşetlerinden dolayı açık kalıp, bir daha) **onlara doğru geri dönmez! Kalpleri de** (akıl ve anlayıştan) **boştur / kalpleri de** (yerlerinden çıkıp) **hava** (gibi boşlukta kalmış)dır !

44- (Habîbim!) **İnsanları bir günden korkut ki, onlara azap gelecek de, o zâlim olmuş kimseler: "Ey Rabbimiz! Bizi(m ecellerimizi) pek yakın bir müddete kadar geciktir / bizi (dünyaya geri döndürüp orada) pek yakın bir süreye kadar (bırakarak, şu anda içine düşmüş bulunduğumuz azabı) tehir et / de Senin (tevhîd ve İslâm için yapmış olduğun) davetine icabet edelim ve o rasûllere hakkıyla uyalım!" diyecek!**

(O zaman kendilerine sitem ve azar yollu denilecektir ki:) **"Bundan önce** (dünyada yaşadığınız rahat hayat içerisinde ölüm ve âhireti hiç aklınıza getirmeyerek sağlam binalar yaparken ve uzun emellere kapılmışken) **siz yemin etmiş değil miydiniz ki: 'Sizin (nimetleriniz) için hiçbir kaybolma yoktu!'**

45- **Siz** (şirk koşarak ve nankörlük yaparak) **kendi nefislerine zulmetmiş olan o kimselerin yurtlarında yerleşmişsiniz ve Bizim onlara nasıl (azaplar) yapmış olduğumuz(, gördüğünüz kalıntılar ve duyduğunuz haberlerle) size iyice belirmişti.**

Biz size (göndermiş olduğumuz kitaplarda, helâke uğramış ümmetler hakkında) **örnekler de açıklamıştık!"**

46- **Gerçekten de onlar** (hakkı iptal ve bâtılı ispat uğrunda son derece gayret göstererek) **kendilerine ait tuzaklarıyla hile yapmışlardı. Oysa onların tuzağı(nın karşılığı) Allâh katında (hazır bulunmakta)ydı, her ne kadar da onların tuzağı, kendisinden sebep dağlar (yerinden oynayıp) ayrılacak (derecede güçlü) olsaydı! / Gerci onların hilesi, kendisinden dolayı dağlar yok olacak kadar (güçlü bir tuzak) değildi! /**

47- (Ey Habîbim!) **Artık sakın ha sen Allâh'ı, resullerine** (vermiş olduğu yardım)

sözünü bozacak biri sanmayasın!

Muhakkak ki Allâh (Kendisine karşı hiçbir hile ve tuzak sökmeyecek yegâne güce sahip bir) **Azîz'dir**; (dostları adına düşmanlarına karşı) **üstün bir intikam sahibidir**.

48- O (görmekte olduğunuz) **göklerin**(, henüz görmediğiniz başka semâ tabakalarıyla) **ve o** (yakînen tanıdığınız) **yerin**, (bugün üzerinde yaşadığınız) **bu yerden başkasıyla değiştirileceği gün** (Allâh-u Te'âlâ dostlarına ve düşmanlarına karşı sözlerini yerine getirecektir) **ki, böylece onlar** (hiçbir ortağı olmayan) **Vâhid ve** (her şeye zorla da olsa istediğini yaptırma gücüne sahip bir) **Kahhâr olan Allâh**(ın hesap ve cezasıyla karşılaşmak) **için** (kabirlerinden mahşer sahasına) **çıkış olacaktırlar!**

49- (Habîbim!) İşte o (dehşetli hâdiselerin yaşanacağı) **gün sen o** (en büyük cürüm olan şirk günahını işlemiş) **suçluları, zincirler içerisinde** (kendilerini saptıran şeytanlar ve günahlarında kendilerine ortak olan diğer suçlularla) **birbirine kuvvetlice bağlanmış / (elleri ayaklarına) sıkıca bağlanmış / bir halde görürsün!**

50- Onların elbiseleri(, yaratıldığı günden beri kızdırılarak harareti nihayete varmış olan cehennemde tutuşturulan) **katrandan olacaktır. Yüzlerini de** (katrana bürünen cesetlerini kavuran) **o ateş kaplayacaktır!**

51- Tâ ki Allâh her nefse (hayır ve şer nâmına) **kazanmış olduğu şeyle karşılık versin! Şüphesiz ki Allâh hesabı pek çabuk gören Zât'tır.** (Zira bir kişinin hesabını görmek, diğerinin muhasebesini görmekten O'nu engelleyemeyeceğinden, tüm kullarının hesabını aynı anda görecektir.)

52- İşte bu (Kur'ân ve özellikle bu sûre-i celîlede geçen vaazlar), **tüm insanlar / (özellikle) o (kâfir olan) insanlar / için büyük bir duyurudur!**

Tâ ki onlar bununla uyanılsınlar, ancak O (Allâh-u Sübhânehû)nun (eşten ve ortaktan münezzehe olan) **tek bir İlâh olduğunu bilsinler ve hâlis akıllara sahip olanlar iyice öğütlensin**(ler de, kendilerini felâkete sürükleyecek inanç ve amellerden sakınsınlar)!

KUR'ÂN'I MECÎD
VE
TEFSİRLİ
MEÂL-İ ÂLÎSÎ

Mahmud Ustaosmanoğlu